

ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБІНСЬКОГО
факультет дошкільної та початкової освіти імені Валентини Волошиної
кафедра початкової освіти

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему: **ФОРМУВАННЯ ПРИРОДНИЧИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ**
МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ ЯДС
ЗАСОБАМИ НАСТІЛЬНИХ ІГОР

Студентки II курсу МАП групи
Освітньої програми Початкова освіта
Спеціальності 013 Початкова освіта
Галузі знань 01 Освіта / Педагогіка
Ступеня вищої освіти магістр
Кобзар Діани Миколаївни

Науковий керівник: Бондар Юлія Володимирівна,
доктор філософії (PhD), старший викладач

Розширена шкала _____

Кількість балів _____ Оцінка ECTS _____

Голова Екзаменаційної комісії _____

(підпис)

(ініціали, прізвище)

Члени Екзаменаційної комісії _____

(підпис)

(ініціали, прізвище)

(підпис)

(ініціали, прізвище)

(підпис)

(ініціали, прізвище)

Вінниця – 2023

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ПРИРОДНИЧИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ ЯДС	Помилка! Закладку не визначено.
1.1. Аналіз наукових підходів до проблеми визначення сутності поняття «природнича компетентність»	Помилка! Закладку не визначено.
1.2. Зміст та структура природничої компетентності учнів початкової школи.	Помилка! Закладку не визначено.
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ВИКОРИСТАННЯ НАСТІЛЬНИХ ІГОР НА УРОКАХ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ ЯДС	Помилка! Закладку не визначено.
2.1. Настільні ігри як ефективний прийом формування природничих компетентностей молодших школярів на уроках інтегрованого курсу ЯДС	Помилка! Закладку не визначено.
2.2. Особливості використання настільних ігор під час формування природничих компетентностей.....	Помилка! Закладку не визначено.
2.3. Методи та прийоми використання настільних ігор під час формування природничих компетентностей молодших школярів на уроках інтегрованого курсу ЯДС	Помилка! Закладку не визначено.
РОЗДІЛ 3. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ З ВИКОРИСТАННЯМ НАСТІЛЬНИХ ІГОР НА УРОКАХ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ ЯДС З МЕТОЮ ФОРМУВАННЯ ПРИРОДНИЧИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ	Помилка! Закладку не визначено.
3.1. Констатувальний етап визначення рівня сформованості природничих компетентностей в молодших школярів...	Помилка! Закладку не визначено.
3.2. Результати формувального етапу експерименту із використанням настільних ігор на уроках інтегрованого курсу ЯДС в початковій школі	Помилка! Закладку не визначено.
ВИСНОВКИ	Помилка! Закладку не визначено.
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	10
ДОДАТКИ.....	Помилка! Закладку не визначено.

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Наслідком сучасної реформи освіти є суттєві зміни її змісту загалом і змісту освітньої природничої галузі. Відповідно до нового Державного стандарту освіти, інтегрований курс «Я досліджую світ» об'єднує навчальний зміст таких освітніх галузей як природнича, громадянська та історична, соціальна та здоров'язбережувальна. Природнича освітня галузь гармонійно інтегрується майже з усіма освітніми галузями, визначеними у Державному стандарті початкової освіти, бо природа є одним із найцінніших чинників розумового, патріотичного, трудового, естетичного розвитку особистості молодшого школяра [42, с. 21].

Сучасне визначення природничої компетентності в контексті НУШ суттєво змінилось і доповнилось у порівнянні з попередніми роками. Воно стало більш ємким, із практичним вектором. Природнича компетентність передбачає формування у молодшого школяра допитливості, прагнення шукати і пропонувати нові ідеї, самостійно чи в групі спостерігати та досліджувати явища, формулювати припущення і робити висновки на основі проведених дослідів, пізнавати себе і навколишній світ.

Складова природничої компетентності базується на пізнавальній і творчій активності молодших школярів і включає ведення спостережень за об'єктами природи зі з'ясуванням причинно-наслідкових зв'язків між явищами природи і життєдіяльністю людини, умінням здійснювати пошуково-дослідницьку, практичну і природоохоронну діяльність, робити висновки і узагальнення, створювати проекти для стимулювання пізнавального інтересу, розвитку спостережливості.

Ефективним засобом формування природничих компетентностей молодших школярів є настільні ігри, адже гра – провідна діяльність дітей молодшого шкільного віку. Настільна гра є одним із засобів розширення кругозору учнів, вона розвиває уяву, кмітливість, спостережливість. Настільні ігри використовуються для формування знань про конкретні об'єкти і явища природи, формування конкретних елементарних понять про природу тощо.

Проблему формування природничих компетентностей, їх дидактичну сутність, методичні аспекти набуття висвітлювали у своїх працях Т. Байбара, І. Бех, Н. Бібік, О. Біда, А. Богуш, С. Боднар, Ю. Громико, І. Гузик, Б. Ельконін, Н. Коваль, М. Пентилюк, О. Пометун, К. Пономарьова, І. Родигіна, О. Савченко, Г. Тарасенко, А. Хуторський та інші. У дослідженнях О. Грошовенко, К. Корсака, А. Маркової розкрито теоретичні засади природничої компетентності як складника життєвої компетентності, як бази для набуття учнями загальнопредметних компетенцій і ключових компетентностей. Проблему використання настільних ігор з метою формування природничих компетентностей у молодших школярів вивчали та досліджували Н. Бібік, О. Пометун, К. Пономарьова, О. Савченко та інші. Проте, проблема впровадження настільних ігор з метою формування природничих компетентностей молодших школярів на уроках інтегрованого курсу ЯДС є малодосліджуваною та потребує детальнішого розгляду.

Актуальність та недостатня розробленість обраної проблеми, її теоретична і практична значущість зумовили вибір теми дослідження: **«Формування природничих компетентностей молодших школярів на уроках інтегрованого курсу ЯДС засобами настільних ігор».**

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити ефективність використання настільних ігор з метою формування природничих компетентностей молодших школярів на уроках інтегрованого курсу ЯДС.

Досягнення поставленої мети зумовило вирішення наступних **завдань дослідження:**

1. Обґрунтувати наукові підходи до проблеми визначення сутності «природничих компетентностей».

2. Проаналізувати зміст та структуру природничої компетентності учнів початкової школи.

3. Визначити особливості використання настільних ігор з метою формування природничих компетентностей молодших школярів на уроках інтегрованого курсу ЯДС.

4. Розкрити методи та прийоми впровадження настільних ігор на уроках інтегрованого курсу ЯДС з метою формування природничих компетентностей молодших школярів.

5. Експериментально перевірити ефективність впровадження настільних ігор з метою формування природничих компетентностей молодших школярів на уроках інтегрованого курсу ЯДС.

Предмет дослідження – особливості формування природничих компетентностей молодших школярів за допомогою настільних ігор.

Об'єкт дослідження – природнича компетентність молодших школярів.

Методи дослідження:

- *теоретичні* – аналіз науково-методичної літератури для визначення теоретичних засад наукового пошуку і стану досліджуваності проблеми; метод дидактичного моделювання під час визначення особливостей формування природничих компетентностей; вивчення й теоретичне осмислення застосування на практиці настільних ігор як ефективного засобу формування природничих компетентностей на уроках інтегрованого курсу ЯДС; порівняння та узагальнення різних поглядів на проблему;
- *емпіричні* – анкетування, бесіда, спостереження.

Наукова новизна дослідження: уточнено сутність поняття «природнича компетентність», обґрунтовано особливості її формування на уроках інтегрованого курсу ЯДС, визначено педагогічні умови застосування настільних ігор з метою формування природничих компетентностей.

Практичне значення одержаних результатів. Запропоновані методи використання настільних ігор з метою формування природничих компетентностей на уроках інтегрованого курсу ЯДС можна використати у практиці роботи вихователів закладів дошкільної освіти, освітньому процесі Нової української школи, педагогічних коледжів та закладів вищої освіти, у післядипломній підготовці та перепідготовці педагогічних кадрів.

Попередні результати дослідження апробовано на конференціях.

1. VI Всеукраїнській науково-практичній конференцію з міжнародною участю «Інклюзивна освіта як індивідуальна траєкторія особистісного зростання дитини з особливими освітніми потребами», Вінниця, 27 квітня 2023 р.

Результати дослідження оприлюднено в наступних публікаціях:

1. Кобзар Д. М. Формування природничих компетентностей молодших школярів засобами настільних ігор. *Інклюзивна освіта як індивідуальна траєкторія особистісного зростання дитини з особливими освітніми потребами* : тези доп. VI Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнародною участю, м. Вінниця, 27 квіт. 2023 р. Вінниця : Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, 2023. С. 337–340.

2. Кобзар Д. М. Дидактична настільна гра як ефективний засіб формування природничих компетентностей молодших школярів на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ». *Нові педагогічні виміри професійного розвитку майбутніх учителів: сучасні реалії та виклики* : матеріали Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції, 15 листоп. 2023 р., Бердянськ, 2023. С. 337–340.

Структура та обсяг дипломної роботи. Робота складається із вступу, трьох розділів (7 параграфів), висновків, списку використаних джерел (100 найменувань) та 5 додатків. У роботі представлено 9 таблиць та 6 рисунків. Загальний обсяг роботи – 113 с.

ВИСНОВКИ

Опрацювання науково-педагогічної літератури, осмислення та аналіз сучасного досвіду з питань формування природничих компетентностей молодших школярів засобами настільних ігор, одержані результати експериментальної частини роботи дозволяють зробити такі висновки:

1. Обґрунтовано наукові підходи до проблеми визначення сутності поняття «природнича компетентність». Аналіз наукових джерел дозволяє стверджувати, що природнича компетентність молодшого школяра являє собою поєднання природничих уявлень, знань, умінь і навичок, ставлень, оцінних суджень та досвіду діяльності, що дозволяють формулювати обґрунтовані й усвідомлені судження про об'єкти та явища природи і проявляються у процесі активних самостійних, практичних, дослідницьких, природоохоронних дій молодшого школяра. Природнича компетентність передбачає ставлення дитини до природи як універсальної, унікальної цінності, формування науково-природничої картини світу, що базується на універсальних законах, формування певного типу світогляду, що визначає місце й діяльність дитини в природі як основні пріоритети взаємодії людини й природи.

2. Проаналізовано зміст та структуру природничої компетентності учнів початкової школи. Природнича компетентність охоплює такі компоненти як мотивація учнів до мисленнєвої і природоохоронної діяльності (прагнення берегти і шанувати навколишню природу), спостережливості, допитливості і творчих здібностей; знання про об'єкти природи, їх різноманітність та взаємозв'язки між неживою і живою природою, між самою живою природою, між природою і людиною; способи навчальної й природоохоронної діяльності, які засвоюються учнями у формі розумових і практичних умінь і навичок; досвід природознавчої діяльності: уміння застосовувати засвоєні знання і способи діяльності в подібних і нових навчальних і життєвих ситуаціях; емоційно-ціннісне ставлення до навколишньої природи і самого себе. Саме у змісті інтегрованого курсу «Я досліджую світ» розширюються елементарні знання учнів про предмети і явища природи та соціуму;

розкриваються в доступній формі зв'язки між неживою і живою природою та вплив людини на природу; виховується шанобливе та поважне ставлення до природи; формуються вміння аналізувати та синтезувати, оцінювати, узагальнювати, систематизувати об'єкти та явища, визначати закономірність зв'язків (у тому числі причинно-наслідкових) між ними; виробляються практико-зорієнтовані вміння і навички.

3. Визначено особливості використання настільних ігор з метою формування природничих компетентностей молодших школярів на уроках інтегрованого курсу ЯДС. Ефективним засобом формування природничих компетентностей молодших школярів на уроках інтегрованого курсу ЯДС є настільні ігри, які поділяють на карткові, ігри-мініатюри, ігри з кубиками, ігри-вікторини, настільні ігри на спеціальних дошках, колективні ігри та парні, імітаційні та інші. У процесі формування природничих компетентностей можна виділити кілька необхідних умов за яких результат настільної гри принеситиме бажаний успіх: настільні ігри мають відповідати навчальній програмі; ігрові завдання мають бути не надто легкими, проте й не дуже складними; відповідність настільної гри віковим особливостям молодших школярів; різноманітність настільних ігор; залучення до настільних ігор учнів усього класу.

4. Розкрито методи та прийоми впровадження настільних ігор на уроках інтегрованого курсу ЯДС з метою формування природничих компетентностей молодших школярів. Для ефективної реалізації та впровадження настільних ігор у процес формування природничих компетентностей молодших школярів вчителю слід дотримуватися методики її організації: вибирати настільну гру, відповідно до вікових особливостей дітей; пояснювати зміст гри та основних правил, роздати поле настільної гри (якщо є) і атрибути, утворити команди, пари (якщо настільна гра командна), в процесі настільної гри керувати діями учнів, направляти гравців на інтелектуальну діяльність, критичність та креативність мислення, слідкувати за дотриманням правил гри та взаємодії між учасниками, організовано закінчити гру, проаналізувати її та оголосити результати.

5. Експериментально перевірено ефективність впровадження настільних ігор з метою формування природничих компетентностей молодших школярів на уроках інтегрованого курсу ЯДС. Теоретичний огляд проблеми формування природничих компетентностей в молодших школярів засобами настільної гри на уроках інтегрованого курсу ЯДС зумовили необхідність проведення експериментального дослідження, яке проходило у три етапи: констатувальний, формувальний та контрольний. Отримані результати констатувального етапу засвідчили, що у дітей експериментальної групи переважав середній та низький рівень природознавчої компетентності, що говорить про те, що в школі недостатньо уваги приділялося підбору змісту й засобів із метою підвищення природничих компетентності учнів початкової школи. На другому етапі дослідження (формувальний) було обґрунтовано алгоритм щодо використання настільних ігор на уроках «Я досліджую світ» з метою формування в молодших школярів природничих компетентностей.

Після впровадження настільних ігор на уроках «Я досліджую світ» на формувальному етапі дослідження та дотримання усіх психолого-педагогічних умов, у молодших школярів експериментальної групи значно підвищився рівень сформованості природничих компетентностей, що говорить про ефективність проведеної нами роботи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алєндарь Н. Застосування ігрових технологій на уроках у початкових класах. Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лєси Українки. *Теорія навчання*. 2017. № 1 (350). С. 5–10.
2. Андрусенко І. В. Особливості реалізації змісту інтегрованого курсу «Я досліджую світ» в умовах Нової української школи. *Початкова освіта : методичні рекомендації щодо організації навчального процесу в 2020/2021 навчальному році*. Київ, УОВЦ «Оріон». 2020. С. 102–110.
3. Андрусенко І. В. Формування ключових і предметних компетентностей учнів початкових класів засобами інтегрованого курсу «Я досліджую світ». *Інноваційна педагогіка*. 2021. № 5. С. 12–15.
4. Андрущенко В. Обличчям до школи. *Освіта України*. № 4. Київ: 2018. С. 5–14.
5. Байбара Т. М. Компетентнісний підхід в початковій ланці освіти : теоретичні засади. *Формування ключових і предметних компетентностей молодших школярів: теоретичні аспекти : дайджест*. Донецьк, 2011. С. 31-41.
6. Бардакова Ю. Є. Інтелектуальні ігри в початковій школі. Харків : Основа, 2006. 183 с.
7. Белєнька Г. В. Пізнавати природу допомагають дидактичні ігри. *Науково-практичний освітньо-популярний журнал*. 2010. №7. С. 9–12.
8. Бібїк Н. М. Компетентність і компетенції в результаті початкової освіти. *Початкова школа*. 2010. № 9. С. 2–4.
9. Бібїк Н. М. Навчально-методичний комплект з курсу «Я досліджую світ» у вимірах компетентнісно орієнтованого навчання. *Проблеми сучасного підручника*. 2019. № 23. С. 6–22.
10. Бібїк Н. М. Нова українська школа: poradник для вчителя. Київ: Літера ЛТД. 2018. 160 с.
11. Болюбаш А. В. Настільні ігри з природознавства для початкової школи. Вінниця : ВППО, 2016. 55 с.

12. Бондар С. П. Процес формування ключових компетентностей учнів. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. *Педагогічні науки : реалії та перспективи*. 2012. № 32. С. 44–51.

13. Бондар Ю. В. Використання творчих завдань під час вивчення інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у початковій школі. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2020. (70(І том)). С. 95-99.

14. Бондар Ю. В. Особливості підготовки майбутніх учителів початкової школи до формування творчих умінь молодших школярів. *Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти*, 2022. (17(І том)). С. 166-182.

15. Боярова Л. М. Психолого-педагогічні ігри для молодших школярів. *Початкове навчання та виховання*. 2020. № 7. С. 65–70.

16. Буркало К. Ю. Використання дидактичних ігор на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ» : збірник студ. наук. праць. 2020. № 1 (13). С. 11–17.

17. Бусел В. Т. Великий тлумачний словник сучасної української мови. Київ : Перун, 2009. 1736 с.

18. Варакута О. П. Пізнавальні завдання для формування природничих понять. *Початкова школа*. 2009. № 8. С. 53–56.

19. Варениченко А., Мелаш В. Теоретичні засади формування природничої компетентності і молодших школярів у реаліях Нової української школи. *Педагогіка*. 2019. № 2 (23). С. 69–74.

20. Василенко А., Колишкіна А. Активізація пізнавальної діяльності молодших школярів на уроках «Я досліджую світ» засобами гри. *Педагогіка і психологія*. 2021. С. 148–152.

21. Вікарчук Н., Грошовенко О., Казьмірчук Н. Формування природничих компетентностей молодших школярів. *Режисура уроку*. 2021. № 1 (196). С. 95–100.

22. Віторенко І., Федь І. Обґрунтування методичної системи навчання учнів початкової школи інтегрованого курсу «Я досліджую світ».

Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти. 2021. № 14. С. 56–67.

23. Власенко Н. Організація ігрової діяльності молодших школярів на уроках «Я досліджую світ». *Сучасна початкова освіта: реалії та перспективи.* 2021. № 9. С. 28–31.

24. Вовк Д., Хомюк Н. Гра як метод навчання на уроці природознавства в початковій школі. *Національна освіта в стратегіях соціокультурного вибору: теорія, методологія, практика* : матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції з міжнародною участю. Луцьк : Луцький педагогічний коледж, 2020. С. 65–66.

25. Воронцова Т. В., Пономаренко В. С. Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 1–2 класах закладів загальної середньої освіти на засадах компетентнісного підходу: навчально-методичний посібник. Київ : Видавництво «Алатон», 2019. 128 с.

26. Гадяцький М. Організація навчального процесу в сучасній школі. Харків: Видавництво «Ранок». 2016. 136 с.

27. Гарачук Т. В. Наукові підходи до викладання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у початковій школі. *Інноваційна педагогіка.* 2020. № 28. С. 140–145.

28. Гільберг Т. Г. Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 1-2 класах на засадах компетентнісного підходу. Київ : Генеза, 2019. 256 с.

29. Гільберг Т. Г. Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 3-4 класах на засадах компетентнісного підходу. Київ : Генеза, 2020. 240 с.

30. Голуб Н. П., Голуб В. М. Дидактичні умови формування природознавчої компетентності учнів початкових класів. *Світова наука.* 2019. № 4(44). С. 12–19.

31. Голян Л. П. Дитина і навколишній світ. Людина і природа. Тернопіль: Навчальна книга. Богдан, 2010. 120 с.

32. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. Київ: Либідь, 1997. 376 с.
33. Горват М. В. Нові підходи до формування природознавчої компетентності молодших школярів. *Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія «Педагогіка та психологія»*. № 2 (6). 2017. С. 137–139.
34. Горват М. В. Педагогічні умови формування природознавчої компетентності молодших школярів у сучасному освітньому просторі початкової школи. Гуманітарний корпус: збірник наукових статей з актуальних проблем філософії, культурології, психології, педагогіки та історії. Вінниця : ТОВ Нілан-ЛТД. 2019. 156 с.
35. Горобець Н. В. Гра в організації особистісно-орієнтованого навчання на уроках природознавства. Розвиток наукової творчості майбутніх вчителів природничих дисциплін. 2007. С. 276–278.
36. Горопаха Н. М. Методика ознайомлення дітей з природою. Київ : Освіта, 2012. 432 с.
37. Гриценко С. В. Використання ігрової діяльності у навчальному процесі. *Початкове навчання та виховання*. 2016. № 34. С. 12–19.
38. Грошовенко О. П. Світоглядно-екологічний підхід до змісту природничої освіти в школі I ступеня. *Педагогічні науки*. 2017. № 2 (88). С. 96–101.
39. Грошовенко О. П., Присяжнюк Л. А. Формування природознавчої компетентності молодших школярів. *Педагогічні науки*. 2017. № 78. С. 74–79.
40. Гурлева О. О. Застосування ігрових технологій в процесі ознайомлення дітей з природним довкіллям. *Педагогічні науки*. 2019. № 1. С. 511–516.
41. Дейнека С. М. Підходи до формування природничої компетентності учнів початкових класів на заняттях інтегрованого курсу «Я досліджую світ». Пріоритетні напрями досліджень в науковій та освітній діяльності: матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції. Львів : Львівський науковий форум, 2020. С. 26–28.

42. Державний стандарт початкової освіти: затв. Постановою Каб. Міністрів України, від 21 лютого 2018 р. № 87. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF#Text> (Дата звернення: 29.12.2022).

43. Добрянська А. Ю. Аспекти викладання інтегрованого курсу «Я досліджую світ». Розвиток освіти, науки та бізнесу. 2020. С. 357–359.

44. Долішняк О. Розвиток пізнавальної активності школярів на уроках природознавства. *Початкова освіта*. 2017. № 2. С. 12–14.

45. Дорошенко Т. М., Мацько В. В. Основи природознавства з методикою в схемах та таблицях. Кременчук : ПП «Бітарт», 2019. 46 с.

46. Єпіхіна М. А. Особливості викладання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у Новій українській школі в контексті педагогіки партнерства. *Педагогіка*. 2019. № 1. С. 67–70.

47. Засєкіна Т. М. Розроблення пропедевтичного інтегрованого курсу як складника цілісної природничої освіти. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. 2020. № 2 (29). С. 171-186.

48. Зінченко С. Ф. Формування природознавчої компетентності у дітей молодшого шкільного віку. Сучасні стратегії, цінності й пріоритети дошкільної та початкової освіти: матеріали міжнародної науково-практичної конференції. Дніпро : КЗВО «ДАНУ» ДОР», 2021. С. 186–190.

49. Кавун К. Ключові компетентності та їх формування в інтегрованому курсі «Я досліджую світ». *Сучасна початкова освіта: реалії та перспективи*. 2021. № 9. С. 37–39.

50. Кірик М., Данилова Л. Нова українська школа: організація діяльності учнів початкових класів закладів загальної середньої освіти : навчально-методичний посібник. Львів : Світ, 2019. 136 с.

51. Коваль Т. В., Вацьо М. В. Підготовка майбутнього вчителя початкових класів до використання народних ігор в освітньому процесі школи І ступеня. *Науковий журнал “Інноваційна педагогіка”*. Вип. 29. Т1. Одеса, 2020. С. 149-53.

52. Коваль Т.В., Шикирінська О.А. Мистецько-педагогічна підготовка майбутнього вчителя початкових класів у контексті культурологічного підходу. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців : методологія, теорія, досвід, проблеми* : зб. наук. праць. Випуск 51 / редкол. Київ – Вінниця : ТОВ фірма «Планер», 2018 р. – С. 52-56.

53. Колишкіна А., Романенко К. Педагогічні умови формування природознавчої компетентності учнів початкових класів на основі розвитку спостережливості. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2021. № 8 (112). С. 45–55.

54. Концепція Нової української школи. URL: https://www.pedrada.com.ua/files/articles/301/Nova_ukrainska_shkola_Koncepcija_2016_Pedrada.pdf (дата звернення: 17.12.2022).

55. Корнієнко Л. О. Система вправ з формування природничої компетенції молодших школярів на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ». *Інноваційна педагогіка*. 2018. № 2. С. 2–13.

56. Короткіх А. Інтегрований курс «Я досліджую світ» в Новій українській школі. *Сучасна початкова освіта: реалії та перспективи*. 2021. № 9. С. 53–56.

57. Кравець Н. М., Гречановська О. В. Ігрові технології навчання як одна з інноваційних форм навчально-виховного процесу : матеріали XLVI науково-технічної конференції підрозділів Вінниця : ВНТУ, 2017. С. 10–14.

58. Крамаренко А. М. Курс «Я досліджую світ» як складова освітнього процесу Нової української школи. Нова українська школа в умовах викликів сучасності: зб. тез доповідей I Всеукраїнської науково-практичної конференції. 2019. С. 95–98.

59. Крамаренко А. М. Формування ключових та предметних компетентностей на уроках «Я досліджую світ». *Наука, інновації і освіта: проблеми і перспективи*. 2022. № 7. С. 133–135.

60. Кудикіна Н. В. Ігрова діяльність дітей. Її величність гра: теорія і методика організації дитячої ігрової діяльності в контексті наступності

дошкільної та початкової освіти: зб. статей. Вінниця: ВДПУ ім. Михайла Коцюбинського, 2017. 320 с.

61. Кукушин В. Ігрові технології на уроках. *Відкритий урок*. 2016. № 6. С. 21–25.

62. Лейко С. В. Поняття «компетенція» та «компетентність»: теоретичний аналіз. *Педагогіка*. 2013. № 8. С. 128–135.

63. Лінкевич С. Б. Ігрові технології та інновації в умовах реалізації Нової української школи. *Інноваційна педагогіка*. 2021. № 2. С. 22–30.

64. Любчак Л. В. Методика організації ігрової діяльності: практикум. Вінниця : ЦОП «Документ Принт», 2017. 196 с.

65. Марко М. М. Особливості та послідовність розробки ігрових технологій навчання учнів початкових класів. *Молодь і ринок*. 2017. № 8 (151). С. 173–178.

66. Мартусь А. В. Використання дидактичних ігор на уроках природознавства. Біологічні дослідження: збірник наукових праць V Всеукраїнської науковопрактичної конференції молодих учених і студентів. Житомир : ЖДУ ім. І. Франка, 2014. С. 520–523.

67. Маршицька В. Виховання ціннісного ставлення до природи. *Початкова школа*. 2002. № 2. С. 26–34.

68. Мачинська Н. І., Оприск М. А. Теоретичні аспекти використання ігрових технологій на уроках в початковій школі. *Молодий вчений*. 2019. № 10 (74). С. 229–232.

69. Можаяєва О. М. Формування і розвиток основних компетентностей особистості в початковій школі. *Початкова освіта*. 2009. № 32. С. 12–19.

70. Науменко С. Наступність початкової та базової природничої освіти як умова розбудови Нової української школи. *Проблеми сучасного підручника*. № 27 (2021). С. 144–157.

71. Непорада І. М., Легенька Д. С. Використання ігрових технологій на уроках курсу «Я досліджую світ». *Молодий вчений*. 2020. № 6. С. 86–89.

72. Олексієвець Л. І. Використання ігрових педагогічних технологій у навчально – виховному процесі початкової школи: методичний посібник. Кіровоград : КОППО, 2017. 234 с.
73. Острадчук О. А. Ігрові технології в контексті сучасної шкільної освіти. Вінниця: ММК, 2012. 89 с.
74. Пальчевський С. С. Педагогіка. Київ: Каравела, 2017. 576 с.
75. Пархоменко Н. Ю. Ігрові форми роботи як формування ключових компетентностей здобувачів початкової освіти Нової української школи. Досвід особистості: теорія і практика. 2020. № 2. С. 197–201.
76. Плешакова А. Б. Ігрові технології у навчальному процесі. *Сучасні проблеми філософського знання*. 2012. № 3. С. 44–53.
77. Пометун О. І. Компетентнісний підхід у сучасній освіті : світовий досвід та українські перспективи. Київ : «К.І.С.», 2004. 115 с.
78. Пометун О. І. Пироженко Л. В. Сучасний урок. Київ : Освіта, 2014. 192 с.
79. Приступ В. В. Методика ознайомлення дітей з природою. Київ : Знання, 2014. 209 с.
80. Пузан Ю. В. Застосування ігрових технологій на уроках у Новій українській школі. *Педагогічні науки*. 2019. № 6. С. 57–61.
81. Пустовіт Н. А. Формування екологічної компетенції дітей. Київ : Педагогічна думка, 2017. 64 с.
82. Редчиць Н. М. Шляхи формування природознавчої компетентності молодших школярів на уроках природознавства : матеріали X Всеукраїнської практично-пізнавальної конференції «Наукова думка сучасності і майбутнього». Дніпро, 2017. С. 22–28.
83. Романенко Л. В., Ратушна А. Р. Ігрові технології в освітньому процесі початкової школи: теоретичний аспект. *Наука, теорія і практика*. 2021. № 4. С. 345–348.
84. Романенко Л. В., Романенко К. А., Ратушна А. Р. Організація методичного супроводу застосування ігрових технологій на уроках «Я досліджую світ» у 3 класі. *Молодий вчений*. 2021. № 10 (98). С. 282–285.

85. Романенко К. Формування природознавчої компетентності учнів початкової школи. Дошкільна і початкова освіта: реалії та перспективи. Матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції для студентів, магістрантів та молодих науковців. Суми : ФОП Цьома С.П., 2021. С. 229–232.

86. Романюк С. З. Інтегративний підхід до організації навчальної діяльності учнів початкової школи. *Молодий вчений*. 2018. № 3. С. 69–78.

87. Савчин М. В. Педагогічна психологія : навчальний посібник. Київ : Академвидав, 2017. 424 с.

88. Свистак-Яроцька О. Л. Теорія екологічної освіти: від елементарних знань про природу до складової освіти для сталого розвитку суспільства. *Педагогіка та психологія*. 2017. № 56. С. 14–28.

89. Січко І. О. Використання інтегрованого підходу на уроках «Я досліджую світ» в умовах Нової української школи. *Педагогіка та психологія*. № 1 (11). 2020. С. 166–167.

90. Скворчевська О. В. Ігрові методики роботи з учнями 1-4 класів. Харків : Основа, 2017. 180 с.

91. Слісаренко М. С. Ігри на уроках природознавства в початковій школі. Вісник студентського наукового товариства : збірник наукових праць студентів. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2017. № 17. С. 205–208.

92. Согур Л. Н. Ігрові форми ознайомлення дітей з природою. Київ : Слово, 2010. 250 с.

93. Сухар В. Л. Ознайомлення з природним довкіллям. Харків : Ранок, 2017. 208 с.

94. Танська В. В. Методика навчання природознавства у початковій школі. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. 236 с.

95. Тимофєєва І. Б. Методика викладання інтегрованого курсу «Я досліджую світ». Навчально-методичний посібник для здобувачів вищої освіти за освітнім ступенем «Бакалавр» спеціальності 013 Початкова освіта. Маріуполь : МДУ, 2022. 124 с.

96. Типова освітня програма розроблена під керівництвом О. Я. Савченко. Затверджено Наказом Міністерства освіти і науки України від 08.10.2019 року № 1272. 123 с.

97. Типова освітня програма розроблена під керівництвом Р. Б. Шияна. Затверджено Наказом Міністерства освіти і науки України від 08.10.2019 року № 1272. 68 с.

98. Удовенко А. Використання гри та цікавих матеріалів під час вивчення предмету «Я досліджую світ». *Теоретичні основи розвитку наукової думки*. 2021. № 6. С. 460–462.

99. Фіцула М. М. Педагогіка: навч. посіб. Київ: Академія. 2016. 528 с.

100. Чистякова К. О., Танська В. В. Технологія використання ігрових прийомів і цікавого матеріалу на уроках природознавства в початковій школі. Інноваційний досвід педагогів дошкільної та початкової освіти Житомирщини. 2020. № 1. С. 425–427.

101. Шевченко А. В. Настільні ігри для дітей молодшого шкільного віку. Київ: Богдан, 2016. 72 с.

102. Шевчук Т. Методика використання ігрових технологій у процесі вивчення курсу природознавства у початковій школі. Збірник студентських наукових праць. Рівне: РВЦ МЕНУ ім. акад. С. Дем'янчука, 2016. № 1 (5). С. 151–158.

103. Шегда І. Педагогічні умови формування навчальних мотивів молодших школярів засобами ігрових технологій на уроках природознавства. *Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи* : матеріали четвертої науково-практичної інтернет-конференції молодих науковців та студентів. 2018. № 5. С. 135–137.

104. Ягупов В. В. Педагогіка : навчальний посібник. Київ : Либідь, 2018. 560 с.

